

EPILOGUS

IN TRACTATUS DE VERA RELIGIONE ET DE ECCLESIA CHRISTI.

DE FIDE SIMPLICIUM

seu de simpliciori modo quo multi ad fidem Christiano-Catholicam perveniunt.

Status questionis. — Duplex factum praequisitum, unum *internum*, *externum* alterum: quibus positus, fit facilè et rationabiliter transitus *immediatus* 1° ex *auctoritate humanâ* Ecclesiae catholicae ad auctoritatem ejusdem *divinam*; — 2° è *doctrinâ et efficacità* sanctae ejusdem Ecclesiae ad praesentiam Dei in eâ. — Observatio circa concursum *dispositionis animae* ad veritatem et *propositionis veritatis* ad animam.

Ecce, per totum hunc annum, indicavimus praecipua argumentorum capita ad demonstrationem scientificam fidei tum christianae tum catholicae. Nunc ex iis colligendum est quid sit maximè populare et omnibus obvium, ut inde explicari queat *fides*, ut aiunt, *Simplicium*, ipsorumque *Infantium*. Licèt enim quidam theologi admittere videantur quòd motiva credibilitatis rationabilia suppleri interdùm possint per internam impulsionem gratiae, certum est tamen requiri saltem ordinariè aliqua credibilitatis motiva, quorum evolutioni tantùm inservit gratia, modo infrâ exponendo. Docet enim SS. Concilium Vaticanum « fidei assensum nequaquam esse motum animi caecum » (Constit. *de fide*, cap. III) (1).

(1) Cæterùm ii theologi quorum loquendi modum rejicimus, re forsàn ab aliis non differunt: quando enim fidem asserunt nasci posse *absque moti-*

Quæritur igitur quomodo, seclusâ omni exquisitione scientificâ, motiva credibilitatis adeò simplicia haberi possint ut homo rudis etiamque infans, modò in societate

vis, id est... absque motivis iis quæ ex professo apud doctores afferri solent, uti sunt praesertim probationes *historicæ*. — non autem... absque ullis motivis, nec praesertim absque iis motivis *intrinsecis* de quibus rectè Pascal: « Le cœur a ses raisons, que la raison (*in sensu diviso*) ne connaît point... (*Pensées, soumission et usage de la raison, vel Moyens d'arriver à la vérité*; — Cfr dicta in *Tr. de verâ Relig.*, Præfat., p. xxvii, not.; itemque p. 70). Hæc sunt praesertim motiva quorum sensum in animâ quantumvis simplici acere gratia novit; atque, etsi de his rationem reddere difficilius sit, ipsa tamen non modò certitudinem secum afferunt sed et lumen: unde meritò Lacordaire: « Je l'atteste et nous tous, » catholiques, nous l'attestons, nous sommes frappés par la doctrine catholique, non pas comme ténèbres, mais comme lumière; non pas comme » on le serait en entrant sous une voûte sombre, mais bien comme en » entrant sous une voûte illuminée, radieuse, etc... » (17e *Confér. de N.-D.*). Id, putamus, facilè intelliget quisquis meditatus fuerit observata in *Tr. de verâ Relig.*, Append. I: *De evidentia moralî in veritatibus religiosis*.

Alia tamen suboritur inter theologos quæstio, in quâ magis reapse dissentire videntur, quænam, videlicet, sit in se vis motivorum quibus fides Simplicium fundatur. Plurimi enim vim illam esse dicunt tantùm *relativam*; — quod et nos ultrò dicimus eo sensu quod eorum vis non ab omnibus æqualiter percipi potest, sed plûs minusve, prout anima per gratiam ad ea intelligenda fuerit disposita. — Minimè autem admittendum putamus illum sensum qui multorum theologorum videtur esse (De Lugo: *De fide*; Disp. V, n. 25, 36, 37; Kilber, ap. Migne, *Theol.*, t. VI, p. 545 et ss.; D. Vincent: *Compendium theol.* t. II, *De fide*, n. 107; — etc.), scilicet motiva Simplicium non habere valorem in se et philosophicè sufficientem. Credere enim absque motivo sufficienti idem est denique ac credere *motu animi cæco*; et assensus ex insufficienti motivo præstitus, jam, completâ instructione, posset *prudenter repudiari*: quod certè de fide catholica minimè admitti potest (et V. quamdam Propositionem, inter damnatas ab Innoc. XI, 20^{am}, ap. Vivam; Migne *Theol.* t. V, p. 1340; è quâ certè non feliciter sese eximunt auctores suprâ citati. Cfr et Conc. Vatic., Constit. *de fide*, cap. III, in fine et Can. § 3, VI). — Unde rectiùs admittendum censemus cum Suaresio (*De fide*, Disp. IV, S. v, n. 8, 9) et non paucis aliis, motiva fidei etiam apud Simples quos gratia adjuvat, importare credibilitatem in se sufficientem ut possit legitimè compleri per

catholicâ positus, iis jam possit rationabiliter in Fide catholicâ constitui, — et quidem à primâ rationis suâ evolutione, et sine ullâ in dubio morâ (1).

Ad hujus porro quæstionis solutionem, necesse est duplex observare factum, quod è providentiâ Dei passim occurrit, unum scilicet internum, alterum autem externum (2).

Factum *internum* in quibusdam consistit animæ humanæ dispositionibus: — nec enim sine dispositionibus illam, de quâ nunc, fidei certitudinem, apud Simplices præsertim, produci posse contendimus: nec mirum, uti jam observavimus (et cfr Suarez: *De fide*, Disp. IV, S. VI, n. 4). — Illæ autem dispositiones per quas anima humana est quodammodo *naturaliter christiana* (ut apprimè ait Tertullianus: *Apologet.*, XVII; et cfr *Lib. de testimonio animæ*) imò et addiderim, *naturaliter catholica*, in infante præsertim semper reperiuntur, atque, etsi per se sint insufficientes, augeri queunt quantum necesse est, per gratiam: gratia autem illa cuilibet pusillo vel magno semper pro lumine quod mentis ejus oculis affulget, cordi simul

actum fiduciæ in Deum (V. *Tr. de verâ Rel.*, n. 41, cum *Append. IX*), et certitudinem inde parere rationabilem, etiamsi de eâ rationem reddere nequeant.

(1) Hæc est famosa difficultas quam olim Claudius retorsit adversus Bossuet. Hanc Bossuet declinat magis quàm solvit. Fénelon autem solutionem apprimè indicat, (*Lettre Ve sur la Relig.*); itemque Nicole: *Les prétendus Réformés...* 1e p., ch. XVII. — Hanc rursus tractavit Lefranc de Pompignan (*Controverse pacif. sur la foi des enfants et des ignorants*; ap. Migne *Theol.* t. VI; V. præsertim p. 1084 et 1138); ac demum Emin. Dechamps illam convenienter evolvit, et præcipuo, ut par est, posuit loco (*Entretiens sur la démonstr. cath.*; 1er et dernier Entret.). Quem in totâ hæc quæstione ducem habemus principalem.

(2) « Il n'y a que deux faits à vérifier, un en vous et un hors de vous; » — ces deux faits se recherchent pour s'embrasser, et, de tous les deux, » le témoin c'est vous-même. » (Card. Dechamps, op. cit., Epigraphe, et 1er Entret., p. 17.)

offertur, — et quidem, si baptizatus sit, è jure proprio in gratiâ sacramentali fundato; si verò non baptizatus, è misericordi prorsus consilio Dei, *qui omnes homines vult salvos fieri et ad agnitionem veritatis venire* (I Tim., II, 4).

Huic autem interno facto ordinatur etiam, per Providentiam Dei, factum *externum*, quod præstò est omni homini in medio à Providentiâ intento, i. e., in societate catholicâ, mundum intranti: consistit quippe in præsentia ipsius Ecclesiæ catholicæ cum suâ præeminentiâ tum physicâ, ut ita dicam, tum morali, nempe cum suâ catholicitate et sanctitate (cfr suprâ, p., 322 et 324).

Porrò duo illa facta sibi mutuò aptantur, ad fidem producendam, et quidem duplici in puncto, relatè scilicet ad *Auctoritatem* et relatè ad *Doctrinam*. Etenim

1° ex unâ parte, quisquis simplex et rectus plus minusve implicite sentit, et quidem, quò magis simplex est et rectus, eò magis sentit sibi opus esse aliquâ *auctoritate* cui planè fidere possit circa omnia quæcumque maxime ipsius referunt, tanquam auctoritati ipsius Dei. Hæc confusa suæ necessitatis conscientia ipsum præstat attentum ac docibilem tali auctoritati, modò illa se ostendat credibilem. — Ex alterâ parte, ipsius ante oculos adstat Ecclesia quam, è communi patris, matris, omnium denique testimonio, facile discit omnibus præeminere et numero et virtute, et cujus simul totius vocem facile etiam audit, mediante parochò (V. *Tr. de verâ Relig.*, p. 107, et cfr Emin. Dechamps, *VIe Entret.*, versùs finem). Illa porro inde digna ipsi apparet cui tutò credat in multis. Hæc autem fides certa quidem est, sed tamen adhuc humana quoad suum motivum (1), quod nempe consistit in conditionibus humani testimonii implicite perceptis, ideoque

(1) Cfr de Lugo: *De fide*, Disp. I, S. XII.

nondum ad omnia absolutè extenditur (V. suprâ, p. 20 et 259); neque, si hic sisteret, planè responderet necessitati quam omnes, maximè autem Simples experientur (cfr suprâ, p. 20 n. 13, et p. 277). Oportet igitur ut inde transeamus ad fidem quam nuncupamus divinam, ad fidem nimirum inconditam et universalem in omnia quæcumque dixerit Ecclesia, tanquam in ipsum testimonium Dei, cujus imprimis opus habemus. Et illa quidem eadem Ecclesia id reverà se daturam spondet, ad hoc enim sese infallibilem à Deo constitutam affirmat : quod certè jam nos ad eam sequendam inducit (1). — Ut autem illa spontanea apud nos propensio in motivum rationabiliter sufficiens vertatur, nunc bivium iter aperitur, et *methodus Simplicium*, quæ nullam moram exigit utpote in uno tantum recti sensus iudicio consistens, differre incipit à *methodo doctorum*, quæ tempus quoddam et studium requirit. In *methodo* enim doctorum, quam in his Tractatibus principaliter secuti sumus, fit circuitus *per Scripturas*, quarum primùm auctoritatem historicam Ecclesia auctoritate suâ *humanâ* nobis testata est (*Tr. de verâ Rel.*, Cap. de *Criticâ*). Exhinc auctoritate illâ *Scripturarum* historicâ inducti sumus ad auctoritatem earundem doctrinalem (*Tr. de Eccl.*, Cap. præv.); ac demum ex auctoritate *Scripturarum* doctrinali ad auctoritatem ipsius Ecclesiæ *divinam* reducti sumus (Cap. de *Exist. Auctoritatis infallibilis*). — Simples autem ex auctoritate *humanâ* Ecclesiæ ad ipsius auctoritatem *divinam* ducuntur *immediatè*, rationabiliter tamen ac certò. Quemadmodum enim illa Ecclesiæ auctoritas humana sufficit etiam doctis ut certum habeant Ecclesiam accepisse *Scripturas* ab Apostolis factorum contemporaneis,

(1) Cfr Fénelon : *Lettre Ve sur la Relig.*, 3e p. : «..... Représentons-nous un paralytique... etc... »

ita sufficere pariter hominibus quotquot sensatis ut certum habeant ipsam à Viro miracula faciente accepisse promissionem assistentiæ divinæ, quin opus sit illud legisse in Libris. — In hoc transitu ex auctoritate Ecclesiæ humanâ ad auctoritatem ejusdem divinam, absque *Scripturis*, jacet, ut ita dicam, magnum *Fidei Simplicium* arcanum (1).

Atque hinc etiam patet magna systematis Protestantium inferioritas : quippe qui non possunt ita è testimonio Ecclesiæ humano discernere illius auctoritatem divinam, et in hoc uno dogmate habere omnium aliorum dogmatum certitudinem. Eorum siquidem Ecclesia, nedum testetur se à Deo missam ad docendam infallibiliter religionem, è contrâ semetipsam fallibilem declarat ; unde certè jam aliquatenus ab eâ diffidere est ; quippe quæ non necessitatibus nostris respondet sicut ab ecclesiâ verè à Deo institutâ expectandum jam nunc foret (2) : sed tantummodo, postquam historicè testata est quarundam *Scripturarum* originem apostolicam (3), omnes simples æquè ac doctos ad illas remittit ut Religionem inde sibi totaliter efforment. Porro nemo non videt quanta sit illam inter et nostram agendirationem differentia. Ex utrâque nimirum parte, homo simplex vel infans aliquid per suam rationem cum adiutorio gratiæ habet iudicandum ; sed, apud Catholicos, unum tantummodo punctum ita per se iudicandum habet, dum, apud Protestantes, tot sunt cuique per se dijudicanda quot sunt in Religione dogmata. Unde rectè Nicole

(1) In hoc sensu explicandus nobis videtur Mæhler *Défense de la Symbolique*, versus finem, p. 417 et ss.

(2) Cfr Fénelon, l. modò cit.

(3) Non iis assentimur theologis qui ne hoc quidem punctum apud Protestantes certum haberi posse volunt. Cavendum est quippe, sicuti jam pluriès observavimus, ne humanum ecclesiarum testimonium pro argumento semper dubio habeamus : quod nos in circulum vitiosum inducere : à quo Bossuet ipse, in suâ cum Claudio *Conferentiâ*, non nisi per inconsequentem quandam sensus substitutionem sese expedire potuit. (V. in nimium celebratam illam conferentiam *APPENDICEM XVIII*). — Cavendum pariter ne pueros nostros catholicos, dum à necessitate transeundi per dubium eximimus, ab obligatione etiam unum saltem efformandi iudicium eximere aggrediamur : quod nempe *fideismus* esset.

(loco cit.) : « Il s'agit, d'un côté, de cinq cents questions, et, de » l'autre, d'une seule... »

Hoc est igitur argumentum primarium, quod à pueris et simplicibus implicitè perceptum ipsos ad Religionem Christiano-catholicam, ubi primùm illa proponitur, statim devincit (1). Quin et ipsos doctos itidem percellit, dummodò corde simplices et recti manserint aut, præ lassitudine et experienciâ vitæ, rursùs facti sint; et Religioni vel addictos retinet vel errabundos reducit, multò sæpe efficaciùs quàm scientificæ historiæ vel metaphysicæ demonstrationes, in quibus nempe adeò facile quisquis hæret implicatus aut implicari timens (2). Et certè multi per hanc Simplicium viam, omni aliâ relictâ, feliciter redièrunt; nemo autem per alias vias, hâc spretâ, rediit (3).

Huic tamen argumento Simplicium primario, quod infantem vel ab ipsis cunis, ut ita dicam, apprehendit, accedit aliud prioris confirmativum, quod cum puero, prout adolere incipit, crescit pariter et evolvitur; et hoc jam non in solâ Ecclesiæ catholicæ auctoritate sed et in doctrinâ et efficaciâ sanctæ ejusdem Ecclesiæ fundatur. Etenim

(1) Cfr S. August. : *Contra Epist. Manichæi*, n. 5; *De utilitate credendi*, n. 34.

(2) Hinc celeberrimus scriptor, Aug. Thierry jam sub fine vitæ aiebat ad P. Graty : « Tenez; je ne puis suivre vos démonstrations de philosophie religieuse... (et idem prorsùs dicendum de criticis ac eruditissimis inquisitionibus). Cela doit être bon pour d'autres, non pour moi... Je suis un rationaliste fatigué qui me soumetts à l'autorité de l'Eglise. Je vois les faits : je vois par l'histoire la nécessité manifeste d'une autorité divine et visible pour le développement de la vie du genre humain. Or... tout ce qui est en dehors du Christianisme ne compte pas : de plus, tout ce qui est en dehors de l'Eglise catholique est sans autorité... Donc l'Eglise catholique est l'autorité que je cherche, et je m'y soumetts. Je crois ce qu'elle m'enseigne : je reçois le Credo. » (cit. à P. Graty : *Conn. de l'âme, Préf.*)

(3) Cfr J. de Maistre : *A une dame russe* (Mme Swetchine), *Lettre* 80e.

II° ex unâ parte, quisque rectus corde sentit necessitatem alicujus Religionis quæ se præbeat theoreticè convenientem et practicè efficacem, — quæ nempe convenienter respondeat ad illa postulata mentis et desideria cordis cuivis homini quantumvis simplici, sub influxu præsertim gratiæ, haud inexperta (V. *Tr. de verâ Relig.*, p. 48, 51), — item, quæ, de facto, vires addat voluntati, cujus et ipse sentit debilitatem ad bonum (ibid. p. 29). — Ex alterâ autem parte, adest Ecclesia catholica, quæ per doctrinam suam ad quæsitâ quæque apprimè satisfacit, prout in animam ascendunt, simulque virtutes verè mirabiles atque imprimis charitatem ad omne bonum promptam, tum in Sanctis suis, tum etiam passim in quibusque piis ac verè devotis, ante oculos indesinenter ponit, sicuti pluriès probavimus (*Tr. de verâ Relig.*, p. 2^a, s. I, p. 112, 121 et ss., et rursùs *Tr. de Eccl.*, ubi de notâ sanctitatis in Ecclesiâ Catholico-romanâ, p. 326.). Porro discit et ipse per experientiam, cujus gratia sensum intùs acuit, ea omnia æstimare et Deum inde recognoscere in Ecclesiâ suâ præsentem atque agentem : quod sanè Deus non faceret si illa sese ab Eo missam mentiretur et falsa in nomine Ejus nobis venditaret. — Ergo tutò ipsi credendum : « Date huic infantem...; hæc est enim mater ejus. » (III Reg., III, 27) (1).

Observatio : — Ut autem omnium istorum argumentorum vis sentiat, necessaria est, ut primo loco posuimus,

(1) Hoc certè argumentum vel ipsis barbaris proponi volebat S. Vincentius à Paulo : *Lettre à M. Naquart, missionn. à Madagascar*; ap. Abelly, l. II, ch. 1, s. ix; vel ap. D. Maynard : *S. Vincent de Paul*... t. III, p. 112; — et inde ap. Em. DD. Dechamps, op. cit., *Entretien VIe*, ubi V. totum illud argumentum evolutum. Nec aliter jam antea Ludov. Granatensis : *De ratione catechizandi apud Indos*, post suum *Catechismum*. — Huc cfr etiam Fénelon : *Lettre V^e sur la rel.*, jam cit., 2me partie; — item et Pascal : *Pensées*; locis jam cit. : « Ceux qui croient » sans avoir lu les Testaments... etc. »

dispositio quædam animi, quam vitia quidem obruunt, gratia verò innovat et acuit. — Unde hîc in fine clariùs repetere juvat quæ jam in Prolegomenis olim innuimus :

Veritates religiosæ, in præsentî hominum statu, non tam evidentiâ metaphysicâ aut physicâ pollent quàm evidentiâ morali, quæ nempe percipi non potest sine quâdam conscientîâ proprii cordis. Igitur ut fides in veritates illas concipi possit, duo requiruntur, scilicet *dispositio animæ* ad rem et *propositio rei* ad animam.

Porro, 1° *quoad animæ dispositionem* : — Anima est naturaliter *religiosa*, naturaliter *christiana*, naturaliter *catholica*; nempe quærit Deum, quærit Mediatorem, quærit Auctoritatem.

Verùm, è lapsu originali, ut in decursu theologiæ demonstrabitur, facta est accidentaliter *protestantica*, accidentaliter *naturalista*, accidentaliter *impia*; quippe quæ repellit Auctoritatem, repellit Mediatorem, repellit Deum.

E duabus illis dispositionibus, alterutra in unoquoque prævalet; sed, ope gratiæ, prior semper potest invalescere, et fidem sic reddere possibilem, ubi proponitur veritas. Gratiâ enim semper sufficiens pro necessitate præsentî offertur quibuslibet hominibus, licèt jure magis proprio baptizatis.

2° *Quoad veritatum propositionem* : — In ordine quem vult Deus, unicuique ad rationis usum pervenienti semper proponitur Deus, proponitur Christus, proponitur Ecclesia. — Iis autem qui, causarum secundarum facto, extra hunc ordinem educantur, illæ veritates nullatenùs aliquando proponuntur; — aut nonnisi ex parte et cum erroris admixtione; unde tunc anima, si cæteròquin inveniatur quoquomodo disposita, res ita propositas amplectetur, utpote aliquatenùs sibi satisfaciens, sed forsàn non sine quâdam cordis vacuitate et mentis formidine, usquedùm ipsi vera affulgeat Ecclesia, verus Christus, verus Deus et jam plenè contenta exclamet ut ille Buddhista bonus ac

rectus ad Crucifixi explicationem : « Voilà le seul Bouddha que les hommes doivent adorer. » (Ap. D. Huc : *Voy. au Thibet*, t. II, ch. VII, p. 326. — Cfr S. Fr. de Sales : *Tr. de l'am. de Dieu*, l. II, ch. xv).

Explicit tandem illa ad theologiam Introductio quâ, toto hoc anno, deducti sumus è philosophorum scholis ad pedes Christi in Ecclesiâ suâ per Vicarium suum infallibiliter loquentis.

Nunc ergo (Petre) *omnes nos in conspectu tuo adsumus, audire omnia quæcumque tibi præcepta sunt à Domino.* (Act., X, 33).